

Onverstoorbare Blauwe Reigers

Vogels trekken zich niets aan van nieuwbouw op 30 meter

Hoe verstoringsgevoelig zijn broedende Blauwe Reigers? Kunnen deze wat archaisch uitzijende en laconiek ogende vogels ertegen als op slechts 30 meter afstand van hun nest een giga groot gebouw wordt neergezet? Met deze vraag werden wij geconfronteerd, toen zo'n drie jaar geleden eerst met de sloop van het bestaande gebouw en daarna met de bouw van het nieuwe zorgcentrum Nieuw Overbos in Heemstede dicht op een zeer oude reigerkolonie werd gewerkt. Pas na een langdurig en spannend proces van overleg en monitoren zouden we het antwoord weten.

De eeuwenoude reigerkolonie van Overbos

Blauwe Reigers zijn vooral koloniebroeders. Deze anders zo rustige en meestal solitaire vogels worden in de broedtijd ineens heel gezellig, geregeld zelfs luidruchtig. Ze houden van hoge stevige bomen om er hun nest in te maken, vaak meerdere nesten in één boom.

Blik op de [REIGERKOLONIE](#). Foto: Tjeerd Kooij

Rond de vaak dicht bij elkaar staande bomen is het in de broedtijd geregeld een drukte van belang. En waar vind je dergelijke groepen van bomen beter dan in de parkbossen van (voormalige) buitenplaatsen? Vooral in het westen van Nederland zijn dan ook veel broedkolonies op buitenplaatsen te vinden. Dat komt deels ook, omdat de reigers daar vroeger het veiligst konden broeden. Want tot in de jaren zestig van de 20^e eeuw werden blauwe reigers op veel plaatsen nog bejaagd, maar kennelijk niet op deze buitenplaatsen. Toen schijnen het, we kunnen ons dat al bijna niet meer voorstellen, nog zeer schuwe vogels te zijn geweest.

Als reigers een keer een veilige broedplek hebben gevonden, blijven ze meestal heel lang van dezelfde nesten gebruik maken. Veel reigerkolonies zitten zelfs al eeuwenlang op ongeveer dezelfde plek. In onze regio onder andere op Overbos en Berkenrode in Heemstede en op Waterland in Velsen. Daarom zijn ingrepen in en verstoring van kolonies bijzonder ongewenst. Net als Berkenrode is ook Overbos al lang geen buitenplaats meer. In het park is al decennia geleden een verzorgingstehuis gebouwd, het parkbos is een openbaar

wandelgebied geworden. De reigers bleven desondanks terugkomen om jaarlijks, verdeeld over twee deelkolonies, in de hoge bomen die voldoende bescherming bieden, te komen broeden. De deelkolonie, die het dichtst bij de bebouwing zit, telt sinds jaar en dag ongeveer 15 nesten.

Bedreiging door een grootschalig nieuwbouwproject?

Maar ook het verzorgingstehuis had op een gegeven moment zijn langste tijd gehad. De eigenaar, stichting Sint Jacob, ontwikkelde enkele jaren terug samen met ontwikkelaar AM een nieuw bouwplan voor een veel groter complex serviceflats, Nieuw Overbos genoemd. Een bouwcomplex van bijna 100 woningen met drie torens waarvan de

hoogste negen verdiepingen zou tellen. En juist die hoogste toren zou het dichtst bij de reigernesten komen te staan: tot op circa 30 meter van het dichtstbijzijnde nest, waarbij de hoogste verdiepingen zelfs boven de nestbomen zouden uitsteken.

De grote vraag was dus of dat goed zou gaan. Zouden de reigers zich laten verstoren door de sloop- en bouwwerkzaamheden? Zou de oude broedkolonie daardoor in gevaar komen? Gevoelsmatig zou je zeggen, het zou net zo goed mee als tegen kunnen vallen. In hun gewone leven laten reigers zich niet heel snel verstoren. Als ze aan de slootkant naar voedsel zoeken, kunnen mensen vrij dichtbij komen voordat ze weg vliegen. In de stad komen ze tot in de

Zo dicht staat de nieuwbouw naast de kolonie. Foto: Chris Brunner

vijvers van kleine achtertuinen Goudvissen verschalken. Als er kans is op een visje, willen reigers soms zelfs tam en geduldig pal naast een visser op hun hapje wachten. Maar een broedkolonie is toch iets heel anders. Bij vele vogelsoorten verdedigen de ouders hun nesten bijzonder fel. Of zou dat bij reigers anders zijn en zouden broedende reigers zich net zo laconiek gedragen, als ze buiten hun broedterritorium doen? Zouden ze zich zelfs niet laten verstoren, als er op vrij korte afstand van hun nest luidruchtige sloop- en bouwwerkzaamheden zouden plaatsvinden? Niemand durfde vooraf hierover een voorspelling te doen. Voor zover bekend was hier nog nergens ervaring mee opgedaan.

Ondanks de zeer grote honkvastheid van Blauwe Reigers zijn hun nesten volgens de wet niet jaarrond beschermd. Maar tijdens het broedseizoen zijn ze dat uiteraard wel. Dan mogen de nesten ook niet worden verstoord. En daar zat nu juist het lastige punt. Want, als zou blijken dat de broedende reigers zouden worden verstoord, liep de bouwer een groot risico dat de werkzaamheden stilgelegd zouden moeten worden. Voldoende aanleiding voor lastige discussies en een spannend bouwproces.

Ongelukkig begin en eerste overleg

Toen in januari 2012, voor ons geheel onverwachts, het plan werd opgevat om ten behoeve van de nieuwbouw alvast een aantal bomen nabij de broedbomen te kappen en het oude gebouw te slopen, werd de vraag ineens zeer actueel hoe hiermee om te gaan. Blauwe Reigers beginnen al heel vroeg in het jaar te broeden. In milde winters willen de reigermannetjes al eind januari op het nest gaan zitten en begint het broeden vaak al in februari. Geconfronteerd met

het hiervoor geschetste dilemma had een adviesbureau de opdrachtgevers geadviseerd om nog gauw even het broeden in de dicht op de bouw gelegen nesten te voorkomen door er een stevige plasticfolie overheen te leggen. De - nogal kromme - redenering was: buiten het broedseizoen zijn de nesten niet beschermd. Als het broeden op deze wijze kon worden voorkomen, kon er daarna ook geen verstoring meer plaatsvinden.

Gelukkig broeden reigers hoog in de bomen. De poging om plastic over de nesten te spannen mislukte faliekant. Stevige winterse windvlagen hadden het plastic er snel geheel of gedeeltelijk afgewaaid. Toen de vogelwerkgroep, gealarmeerd door burens, ter plekke ging kijken, bleken de reigermannetjes al op de nesten te zitten, plastic of geen plastic, en eerste nestgedrag te vertonen. In goed overleg met de ontwikkelaars en het adviesbureau is ter plekke afgesproken dat geen nieuwe poging meer zou worden ondernomen om het broeden te voorkomen. De bomenkap kon onder voorwaarden plaatsvinden evenals een flink deel van de sloopwerkzaamheden. Uiteindelijk hebben de bouwers besloten om de sloop grotendeels uit te stellen tot na het broedseizoen.

Een spannend bouwtraject

Daarmee was het probleem echter nog lang niet uit de wereld. Begin 2013 zou toch echt met de bouw worden begonnen, die ongeveer twee jaar zou duren. In het overleg dat volgde - met de bouwers en gelukkig een nieuw adviesbureau, dat niets meer van plastic over de nesten en vergelijkbare narigheid wilde weten - is eerst geprobeerd om de planning van de bouw zodanig aan te passen dat de versturende werkzaamheden nabij de nesten buiten het broedseizoen zouden plaatsvinden. Het eer-

Een REIGERNEST. Foto: Tjeerd Kooij

ste jaar van de bouw lukte dat goed. Een zorgpunt was nog de gigantische bouwkraan, waarvan de draaicirkel van de giek tot over een flink aantal nesten zou gaan. In een werkprotocol is daarom afgesproken dat de kraan gedurende het broedseizoen niet over de kolonie zou draaien. De bouwers hebben zich daar ook keurig aan gehouden. Op de kraan is tevens een videocamera geplaatst om het gedrag van de reigers in de gaten te kunnen houden. De reigers leken blij met de getroffen maatregelen. Ondanks deels lawaaiige werkzaamheden hebben ze zich in dat jaar geheel niet laten storen en succesvol gebroed.

Maar tegen het einde van 2013 bleek dat de hoogste woontoren, die dicht tegen de nesten aan zou komen te

staan, midden in het broedseizoen 2014 zou worden gebouwd. Een aanpassing van de planning was volgens de bouwers zeer ongewenst en zou tot hoge extra kosten leiden. Aangemoedigd door de gunstige ervaringen in 2013 is toen in goed overleg besloten om de bouw dan maar, zolang er geen problemen ontstonden, volgens plan voort te zetten en het gedrag van de reigers nauwgezet te blijven monitoren. Daarbij hebben alle betrokkenen bewust het risico genomen dat de bouw indien nodig tussentijds zou moeten worden stilgelegd en/of beschermende maatregelen zouden moeten worden genomen. In de meest kritische periode zijn we om de twee weken gaan kijken of er enige verandering in het gedrag van de reigers te bespeuren viel. Vanuit

REIGER op nest. Foto: Tjeerd Kooij

de snel hoger groeiende woontorens konden we steeds beter naar de vogels in hun nesten kijken. Zeer kritisch hebben we gekeken of er enige reactie van de reigers op de bouwwerkzaamheden te zien zou zijn. Zouden ze opkijken, opstaan, schrikreacties vertonen of zelfs wegvliegen? Telkens weer bleken de reigers zich nergens wat van aan te trekken. Op een gegeven moment zijn we zelfs enkele experimenten gaan doen: dicht bij de nesten extra lawaai produceren, de giek van de kraan toch dicht naar de nesten toe laten komen. Maar ook dan was er geen zichtbare reactie. De reigers keken er niet eens van op.

Conclusies

Eind goed al goed zou je kunnen zeggen. De bouw kon volgens planning worden voltooid. De reigers konden hun vertrouwde nesten behouden en er succesvol broeden. Samenvattend kunnen we nu concluderen dat de verstoringafstand van broedende Blauwe Reigers kennelijk niet groter of niet veel groter is dan 30 meter. Hoewel, helemaal zeker weten we niet of dit alge-

meen geldt of dat deze gunstige ervaring er mede mee te maken heeft dat de reigers van Overbos door de ligging in een wandelpark nabij woningen al gewend waren aan veel activiteiten om hen heen. Deze reigers lieten zich in ieder geval zelfs door lawaaiige activiteiten buiten de afstand van 30 meter niet verstoren in hun broed- en nestactiviteiten.

Door de onzekerheid vooraf was het voor alle betrokkenen wel een spannend traject om tot dit inzicht te komen. In dat verband is een dank aan de ontwikkelaars (Stichting Sint Jacob en AM), de bouwers (BAM) en de coördinator op de bouwplaats en tevens onze contactpersoon (René Beijaard) op zijn plaats voor de open en welwillende samenwerking tijdens dit bijzondere traject.

■ *Chris Brunner*

Met speciale dank aan Tjeerd Kooij voor de steun tijdens het traject en het kritisch meelezen van dit artikel.